

Atlas zaniklých obcí Královského hvozdu na Šumavě

Eliška Králová, Miroslav Čábelka

Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova

Charakteristika území

Královský hvozd leží v západní části Šumavy mezi Železnou Rudou, Nýrskem a Hartmanicemi v pásu bývalé železné opony.

Od druhé poloviny 13. století, se území členilo na 8 samostatných celků (rychet): Svatá Kateřina, Hamry, Hojsova Stráž, Javorná, Zhůří, Kochánov, Stodůlky a Stachy. Toto správní území fungovalo až do zrušení poddanství v roce 1848.

Většinu tamních obcí postihl po 2. světové válce tragický osud, vedoucí k jejich zániku. V současnosti se na části tohoto území nachází přírodní památka Královský hvozd. Území Královského hvozdu a vybrané zaniklé obce jsou zobrazeny na mapě (obr. 1).

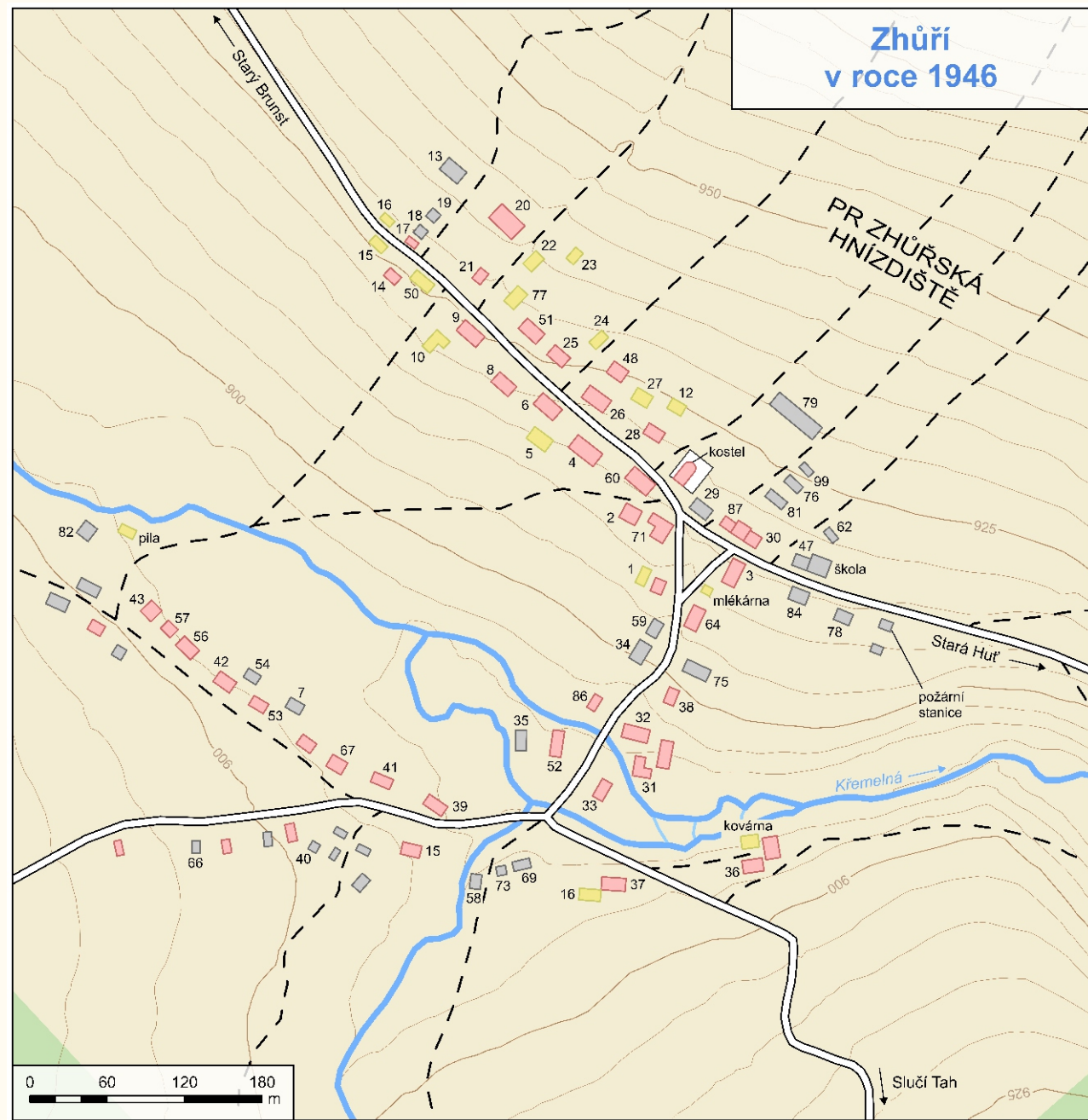
Cíl práce

Cílem autorů bylo vytvořit tematický atlas, který by poskytl informace o životě tamních obyvatel a o podobě obcí v období před jejich zánikem.

Obec Zhůří (Haidl am Ahornberg)

Obec Zhůří představuje modelovou zaniklou obec Královského hvozdu, která se rozprostírala na cestě mezi Javornou a Hartmanicemi poblíž Starého Brunstu. První zmínky se datují do začátku 17. století.

V obci byla v polovině 18. století zřízena sklářská huť. Na konci 19. století zde vznikla poštovna, která byla na začátku dalšího století přeměněna na poštovní a telegrafní úřad. Byla zde zřízena i četnická stanice, pila a kovárna. V obci se nacházelo 6 hostinců a škola. U řeky Křemelné stál mlýn a malá vodní elektrárna.

Obr. 6: Mapa zaniklé obce Zhůří jako součást atlasu. Zdroj: vlastní zpracování.

Zdejší obyvatelé se věnovali především zemědělství na polích a pastvinách a v neposlední řadě i dřevorubectví. Po 1. sv. válce se zde vyrobely rýžové kartáče. Řada obyvatel se proto uplatnila v řemeslné výrobě a obchodnictví.

Obr. 9: Mýstek v obci přes Zhůrecký potok v letech 1937 a 2024. Zdroj: Horpeniak 2007, Eliška Králová.

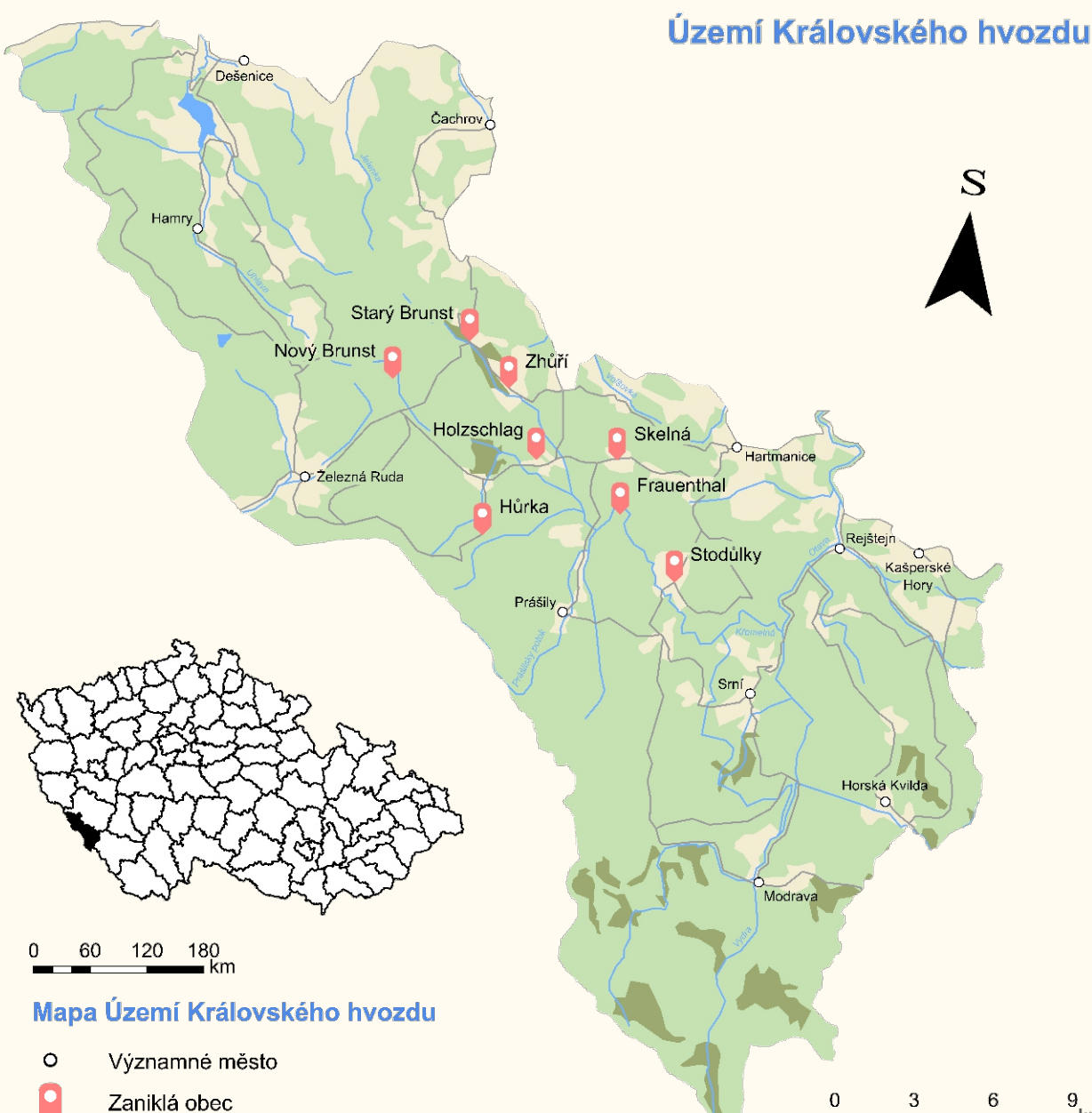
Po konci 2. sv. války proběhlo vysídlení německého obyvatelstva. V roce 1952 spadalo Zhůří do nově zřízeného VÚ Dobrá Voda. Po vesnici dnes zůstaly jen zarostlé základy domů a nově postavená malá kaplička v místech bývalého kostela (obr. 10).

Atlas online

Atlas vznikl v rámci [bakalářské práce](#) na katedře aplikované geoinformatiky a kartografie, Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.
Eliška Králová, kralovaeliska3@natur.cuni.cz

Atlas ([pdf](#)) si můžete prohlédnout pomocí QR kódu.

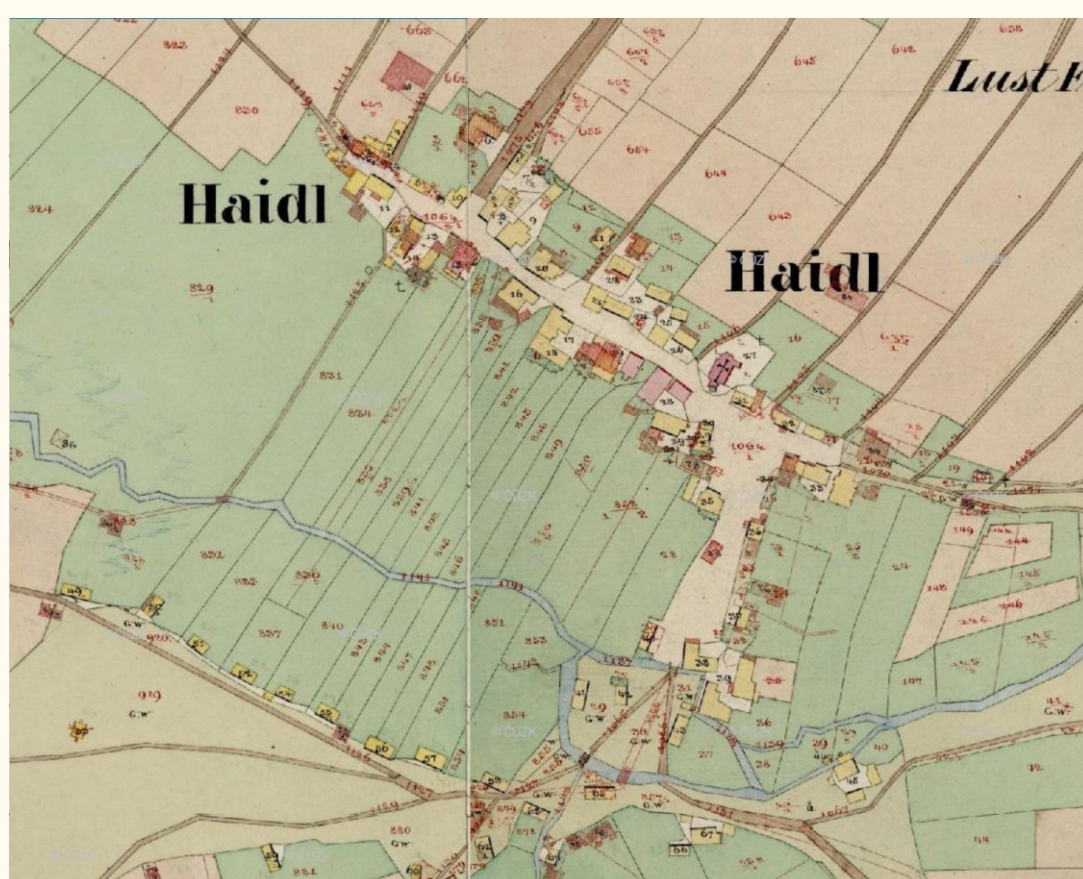
Obr. 1: Mapa území Královského hvozdu. Zdroj: vlastní zpracování.

Staré mapy jako zdroj dat

V krajině jsou mnohdy patrné již pouze fragmenty svědčící o existenci zaniklých obcí. Staré mapy jsou často posledním dokladem o vývoji a úpadku obcí.

Mapy Stablního katastru (obr. 2) a 3. vojenského mapování (obr. 3) pořízené v období průmyslové revoluce a před válkami, dokládají postupný vývoj obcí. Svědčí o zvyšování počtu domů a celkového rozsahu sídla.

Ortofotomapa z 50. let 20. stol. (obr. 4) zobrazuje stav obcí po konci války. Se začátkem nového politického režimu začala výstavba železné opony. S ní přibýlo postupné vysídlování tamního obyvatelstva, chátrání domů a celkový zánik obcí, jež je na snímcích zachycen. Ortofoto z roku 2024 (obr. 5) dokumentuje současný stav.

Obr. 2: Obec Zhůří (Haidl) na mapě Stablního katastru z roku 1837. Zdroj: Archiv ČÚZK.

Obr. 3: Obec Zhůří (Haidl) na mapě 3. voj. mapování z roku 1878. Zdroj: Cenia.

Obr. 4: Obec Zhůří (Haidl) na ortofotu z roku 1950. Zdroj: Cenia.

Obr. 5: Obec Zhůří (Haidl) na ortofotu z roku 2023. Zdroj: ČÚZK.

Obr. 8: Bývalé Zhůří v roce 2024. Zdroj: Eliška Králová.

	počet domů	Počet obyvatel			Národnost		
		muži	ženy	celkem	česká	německá	cizinci
1840	67	-	-	397	-	-	-
1850	-	-	-	421	-	-	-
1869	70	304	326	630	13	-	-
1880	70	335	325	660	2	651	-
1890	71	330	348	678	15	663	-
1895	71	-	-	665	-	-	-
1900	73	310	313	623	8	603	-
1910	73	300	299	599	6	587	4
1920	77	269	329	598	23	585	7
1930	83	-	-	623	-	599	1
1940	87	-	-	-	-	-	-
1949	-	-	-	72	-	-	-
1953	0	-	-	-	-	-	-

Tab. 1: Přehled počtu domů a obyvatel ve Zhůří. Zdroj: Kudrlička 2005.

V druhé polovině 19. stol. chodilo do místní školy ve Zhůří 181 žáků. Se začátkem 2. světové války poklesl počet žáků na 112. Jednalo se o vesnici převážně s německou populací. Nejvíce obyvatel (678) zde bylo koncem 19. století, viz tabulka (tab. 1).

Atlas zaniklých obcí Královského hvozdu

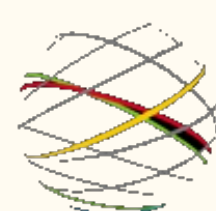
Atlas o rozsahu 44 stran poskytuje ucelený přehled o osmi zaniklých obcích Královského hvozdu na Šumavě a seznamuje jejich historií a zánikem.

Každá obec je doplněna rekonstrukční mapou, srovnávacími fotografiemi a přehledem o počtu obyvatel a domů. Součástí je představení Královského hvozdu a navržený znakový klíč na konci atlasu.

Mapy atlasu byly vytvořeny v programu ArcGIS Pro 3.1.2 s využitím starých map a dobových náčrtků obcí.

Obr. 10: Kaplička ve Zhůří. Zdroj: Eliška Králová.

21. historickogeografická
konference, 29. 1. 2025, Praha

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Seznam použitých zdrojů
Kudrlička, V. (2005): ŠUMAVA – Co zmizelo z Královského hvozdu, Praha, Vydavatelství Baset, 2005, s. 447, ISBN 80-7340-047-2.
Horpeniak, V. (2007): Střední Šumava, 1. vydání, Praha a Litomyšl, Nakladatelství Paseka, 2007, s. 72, ISBN 978-80-7185-839-3.